

kurt
VONEGAT

hokus
POKUS

Preveo s engleskog
Zoran Paunović

Beograd
2014.
DERETA

NAPOMENA PRIREĐIVAČA

Autor ove knjige nije imao na raspolaganju papir jednoobrazne veličine i kvaliteta. Pisao ju je u biblioteci sa nekih osamsto hiljada knjiga koje nikom osim njemu nisu bile zanimljive. Većina njih nikada nije bila pročitana i verovatno nikada neće biti pročitana, tako da ga ništa nije sprečavalo da kida njihove završne, prazne listove, da bi na njima pisao. No on to nije činio. Zbog čega to nije činio, ostaje tajna. Šta god da je bilo razlog za to, on je svoju knjigu ispisao olovkom na svemu i svačemu, počev od smeđeg pakpapira do poledina podsetnica. One neobične linije koje razdvajaju pasuse unutar poglavlja, pokazuju gde se završava jedan komad papira i počinje sledeći. Što kraći pasus, to manji komad papira.

Moglo bi se nagađati da se autor, prebirući po otpacima u potrazi za podlogom za pisanje, možda nadao da će ga proglasiti za izuzetno skromnog čoveka ili ludaka, pošto mu je predstojalo suđenje. Podjednako je verovatno, međutim, da je on svoju knjigu počeo instinktivno, ne pomišljajući da bi to moglo postati knjiga, i da je jednostavno ispisivao reči na papirićima koji bi mu se našli

pri ruci. Može biti da mu se potom učinilo da bi valjalo da nastavi da piše, s jednog komada papira na drugi, kao da je svaki od njih boca koju on treba da ispuni. Kada bi ispunio jedan, verovatno je, bez obzira na veličinu papira, bio zadovoljan kao da je ispisao sve što je o nečem trebalo napisati.

Sve stranice je numerisao, tako da nije moglo biti sumnje u to da slede jedna drugu, kao ni u to da se nadao da će ih neko, kome neće smetati njihov nedostojan izgled, pročitati kao knjigu. On to povremeno i napominje, i što se više bliži kraju, sve je više uveren u to da zapravo piše knjigu.

U tekstu ima nekoliko crteža nadgrobnih spomenika. Samo jedan od njih delo je autora teksta. Svi ostali su kopije originala, verovatno načinjene prislanjanjem komada poluprozirne hartije uz suncem obasjano okno prozora biblioteke. Autor je ispisao reči na svakom nadgrobnom spomeniku, a u jednom slučaju samo znak pitanja. To se nije moglo verno preneti na štampanoj stranici. Zbog toga su ti natpisi prebačeni u štamparski slog.

Autoru teksta pripada odgovornost za to što je s velikim početnim slovom pisao neke reči koje bi kakav pedantni urednik radije video s malim početnim slovom. Isto tako, opet iz nerazjašnjenih razloga, Judžin Debs Hartke odlučio je da brojevi predstavljaju sami sebe, izuzev na početku rečenice: na primer, „2” umesto „dva”. Možda je smatrao da brojevi razvodnjeni alfabetom gube veliki deo svoje moći.

Praktično uz sve njegove osobenosti ja sam, posle dosta razmišljanja, ispisao izraz koji je, kako mi jednom prilikom reče jedan drugi pisac, najdragoceniji izraz u rečniku svakog velikog urednika. Taj izraz glasi „ostaviti kako jeste”.

K. V.

hokus POKUS

*Ova knjiga u kojoj je sve izmišljeno posvećena je
uspomeni na čoveka po imenu*

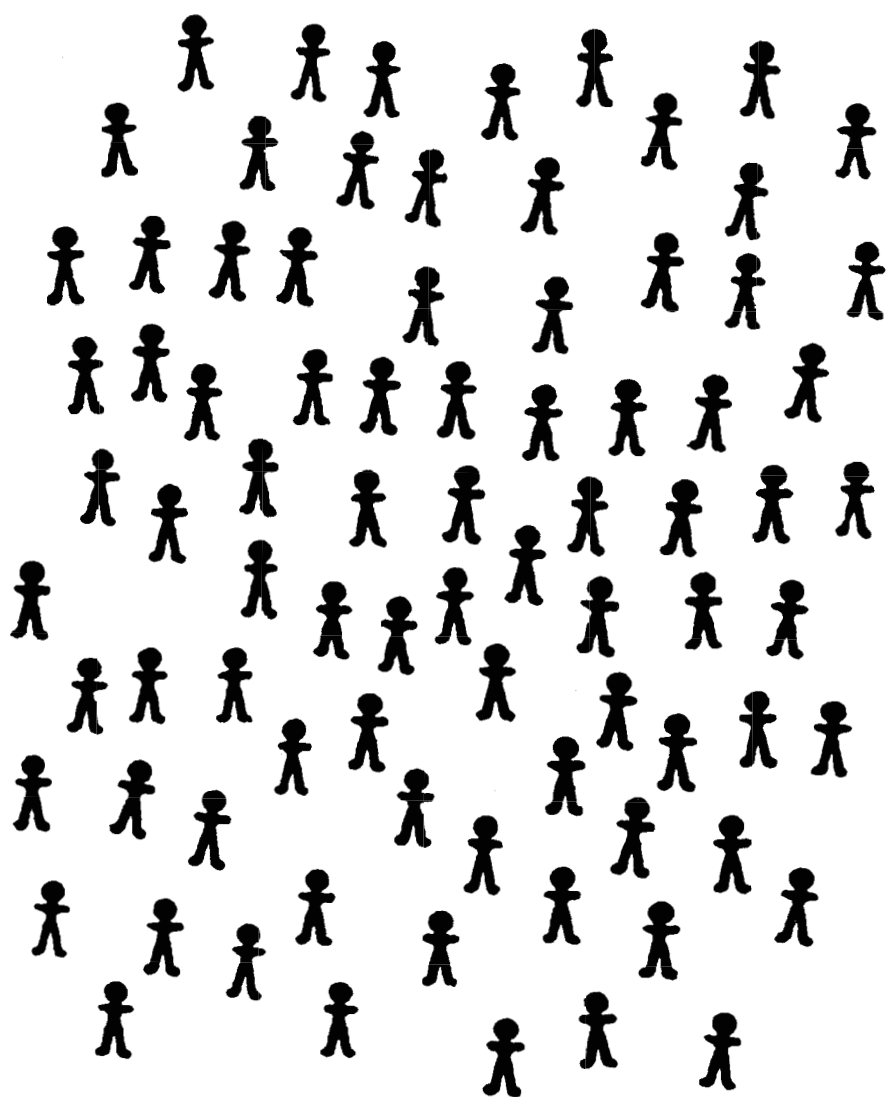
JUDŽIN VIKTOR EBS
1855–1926

*„Dok postoji niža klasa,
njen sam deo.*

*Dok postoji sloj kriminalaca i
ja mu pripadam.*

*Dogod je ijedna duša u tamnici,
ja nisam slobodan.”*

1 Ime mi je Judžin Debs Hartke i rođen sam 1940. godine. Ime sam dobio voljom moga dede po majci, Bendžamina Vilsa, koji beše Socijalista i Ateista, i najobičniji čuvar imanja Univerziteta Batler, u Indijanapolisu, država Indijana, a u čast Judžina Debsa iz Ter Hota, država Indijana. Debs je bio Socijalista i Pacifista, i Laburistički Aktivista koji se nekoliko puta kandidovao za Predsednika Sjedinjenih Američkih Država, dobivši više glasova nego bilo koji drugi kandidat neke treće partije u istoriji ove zemlje.

Debs je umro 1926. godine, kada je meni bilo minus 14 godina.

Sada je godina 2001.

Da je sve krenulo onako kako su mnogi mislili da hoće, Isus Hrist bi ponovo bio među nama, a američka zastava bila bi pobodena na Veneri i Marsu.

Ne beše sreće!

Ako ništa drugo, bar će Svet propasti, i taj događaj mnogi predviđaju s velikim veseljem. Propašće vrlo uskoro, ali ne 2000. godine, koja je došla i prošla. Iz toga mogu da zaključim da sve-mogući Bog ne mari previše za Numerologiju.

Deda Bendžamin Vils umro je 1948, kada je meni bilo plus osam godina, ali ne pre no što se uverio da naizust znam Debsove najpoznatije reči, koje glase: „Dok postoji niža klasa, njen sam deo. Dok postoji sloj kriminalaca i ja mu pripadam. Dogod je ijedna duša u tamnici ja nisam slobodan.”

Ja, Debsov imenjak, međutim, postao sam sve drugo samo ne srce koje krvari. Od svoje 21. do 35. godine bio sam profesionalni vojnik, Oficir u Vojsci Sjedinjenih Država. Tokom tih 14 godina bio sam spreman da ubijem i samog, ili samu, ili samo, ili što god, Isusa Hrista, samo da mi je tako nešto naredio pretpostavljeni oficir. U času naglog i ponižavajućeg i nečasnog kraja Vijetnamskog rata, bio sam Potpukovnik, sa hiljadama i hiljadama podređenih.

Postoji mikroskopska mogućnost, pretpostavljam, da sam tokom tog rata, koji nije bio ništa drugo do trgovina municijom, naredio paljbu belim fosforom, ili napad napalmom iz vazduha na Isusa Hrista koji se upravo vraćao.

Nikad ja nisam želeo da budem profesionalni vojnik, mada se ispostavilo da sam bio sasvim dobar vojnik, ako tako nešto može da postoji. Ideja da se zaputim u Vest Point došla je podjednako neočekivano kao finale Vijetnamskog rata, potkraj moje završne godine u srednjoj školi. Bio sam napaljen da se upišem na Univerzitet u Mičigenu, da odaberem kurseve iz engleskog i istorije

i političkih nauka, te da tamo radim u studentskom listu i pripremam se za novinarsku karijeru.

No sasvim iznenada moj je otac, koji je bio inženjer hemije zaposlen u proizvodnji plastike s vremenom raspadanja od 50.000 godina, i k tome pun izmeta kao božićna čurka, naložio je da umesto toga odem u Vest Point. On sam nikada nije služio vojsci. U Drugom svetskom ratu, bio je suviše dragocen kao civilni mislilac u oblasti hemikalija da bi ga obukli u vojničko odelo i za 13 nedelja pretvorili u samoubilačkog, ubilačkog slaboumnika.

Već sam bio primljen na Univerzitet u Mičigenu, kad mi je sasvim nenadano dodeljeno ovo mesto na Vojnoj akademiji Sjedinjenih Država. Ponuda je stigla u jednom od lošijih perioda očevo­vog života, kada mu je bilo potrebno nešto čime bi se hvalisao i što bi ostavilo dubok utisak na naše prostodušne susede. Oni će smatrati da je upis na Vest Point nekakva nagrada, nešto kao da je čovek izabran u profesionalni bejzbol tim.

I tako mi je rekao, a to sam ja kasnije govorio pešadijskim re­grutima netom sišavšim s broda ili iz aviona u Vijetnamu: „Ovo je izuzetna prilika.”

Ono što sam zaista želeo da postanem, u nekom savršenom svetu, jeste džez pijanista. Dakle džez. Ne rokenrol. Dakle ona nikada-dva-puta-na-isti-način odsvirana muzika koju su svetu po­darili crni Amerikanci. Svirao sam klavir u svom potpuno belom sastavu u potpuno beloj srednjoj školi u Midlend Sitiju, država Ohajo. Zvali smo se „Trgovci dušom”.

Jesmo li bili dobri? Morali smo da sviramo popularnu muziku belaca, jer u protivnom ne bismo uboli nijednu te­zgu. Ali, s vre­mena na vreme svejedno bismo se otkočili i prešli na džez. Činilo se da niko drugi ne opaža razliku, ali mi jesmo. Zaljubljivali smo se u sebe same. Padali smo u ekstazu.

Otac je neoprostivo pogrešio kad me je poslao na Vest Point.

Nije bitno šta je uradio prirodi svojim nerazgradivim plastičnim masama. Pogledajte šta je meni uradio! Koji je to krelac bio! A moja je mati aminovala sve odluke koje je on ikada doneo, čime se i *ona* svrstala među beslovesne morone.

Oboje su poginuli pre 20 godina u glupavoj prodavnici suvenira na kanadskoj strani Nijagarinih vodopada, koje su Indijanci iz te doline nazivali „Gromoviti dabar”, kada se srušio krov.

U ovoj knjizi nema nepristojnih reči, ako izuzmemo „pakao” i „Bog”, ako se kogod pribojava da bi neka od njih mogla dospeti do kakvog nevinog deteta. Ovde-onde ću svršetak Vijetnamskog rata, na primer, opisati rečima: „kad su fekalije upale u erkondišn.”

Možda je jedina pouka moga Dede Vilsa, koju sam cenio i kao odrasla osoba, ta da profanost i vulgarnost pružaju mogućnost onima koji ne žele da čuju neprijatne vesti, da pred njima zatvore uši i oči.

Pronicljiviji vojnici pod mojom komandom u Vijetnamu zapažali su s izvesnim čuđenjem da ja nikad ne koristim prostakluka, što je učinilo da se razlikujem od svih drugih koje su oni u Vojsci sreli. Mogao je neko da me upita da li je to zbog toga što sam religiozan.

Odgovorio bih da religija s tim nema nikakve veze. Ja sam zapravo u velikoj meri Ateista kao i otac moje majke, premda se time nisam hvalisao. Zbog čega bih ikoga ubeđivao da ne treba da očekuje neku vrstu Života posle života?

„Ne koristim prostakluka”, odgovorio bih, „zbog toga što vaš život i životi onih oko vas mogu da zavise od toga da li razumete moje reči. Je l’ jasno? Je l’ jasno?”

Napustio sam vojsku 1975. godine, nakon što su fekalije upale u erkondišn, ne propustivši, međutim, da na putu kući postanem otac jednog muškog deteta, nesvesno, prilikom kratkog zadržavanja na Filipinima. Sa sigurnošću sam verovao da je potonja majka, mlada ratna dopisnica lista *De Muan redžister*, koristila potpuno sigurna sredstva za kontracepciju.

Opet greška!

Smicalice vrebaju na svakom koraku.

Najveća smicalica, međutim, koju mi je Sudbina namestila, bila je ljupka i samosvesna mlada žena po imenu Margaret Paton, koja mi je dopustila da joj se udvaram i da se njome oženim ubrzo nakon što sam diplomirao na Vest Pointu, a onda sa mnom izrodila 2 deteta ne obavestivši me da u njenoj porodici, sa majčine strane, postoji snažna nasledna crta ludila.

I tako je njena mati, koja je živela s nama, poludela, a zatim je poludela i ona sama. Naša deca, štaviše, imala su sve razloge da sumnjaju da bi i ona, takođe, u srednjim godinama mogla da podilkane.

Naša deca, danas potpuno odrasla, nikada nam ne mogu oprostiti što smo stvarali potomstvo. Gadne li petljivine.

Jasno mi je da bih, zbog toga što o svojoj prvoj i jedinoj supruzi govorim kao o nečemu što nije ljudsko biće već smicalica, mogao da i sam izgledam kao samo još jedna paklena naprava. No mnoge druge žene nisu imale problema u odnosima, i to vrlo prisnim, sa mnom kao osobom, a moje zanimanje za njih otišlo je znatno dalje od onog pukog mehaničkog. Gotovo bez izuzetaka,

podjednako su me očaravale njihove duše, njihovi umovi, i priče o njihovim životima, kao i njihove ljubavničke navike.

Ali kada sam se vratio kući iz Vijetnamskog rata, i pre no što su Margaret ili njena majka ispoljile preda mnom i decom i susedima ogromantne simptome svog naslednog ludila, ta ekipa koju su činile majka i kći ponašala se prema meni kao prema kakvom dosadnom ali neophodnom električnom uređaju poput usisivača.

Događale su se neočekivano i dobre stvari, „darovi s Neba” ako hoćete tako to da nazovete, ali ne u takvim količinama da bi život počeo da liči na činiju trešanja ili ma šta tome slično. Odmah posle mog rata, kada nisam imao pojma šta da učinim s ostatkom svog života, naletih na svog nekadašnjeg pretpostavljenog, koji je u međuvremenu postao Dekan Koledža Tarkington, u Scipiju, država Njujork. Tada mi je bilo tek 35 godina, i žena mi je još uvek bila zdrava, a tašta tek malkice opaljena. Ponudio mi je mesto nastavnika, što sam ja prihvatio.

Mogao sam da prihvatim taj posao čiste savesti, uprkos tome što nisam imao akademskih akreditiva osim obične univerzitetske diplome sa Vest Pointa, pošto su svi studenti na Tarkingtonu bili na neki način ometeni u razvoju, ili jednostavno glupi ili ukomirani ili šta već. Bez obzira na predmet, uveravao me moj negdanji nadređeni oficir, uvek ću bez većih problema znati više od njih.

Predmet za koji me je on predvideo, štaviše, bio je 1 od onih u kojima sam briljirao na Akademiji, a to je fizika.

Najveća srećna slučajnost za mene, najkрупniji dar s neba, bilo je to što je u Tarkingtonu bio potreban neko ko će svirati na Luco-

vom zvoniku, velikom kompletu zvona na vrhu tornja biblioteke koledža, gde ja sada ovo pišem.

Pitao sam svog nekadašnjeg nadređenog oficira da li se zvona pokreću konopcima.

On reče da je nekad bilo tako, ali da su sada elektrifikovana i da se na njima svira preko klavijature.

„Kako izgleda klavijatura?“, zapitah.

„Kao na klaviru“, odvrati on.

Nikada nisam svirao na zvonima. Malo je onih kojima se ukazala takva zvonka prilika. Ali klavir sam umeo da sviram. I tako rekoh: „Rukuj se sa svojim novim zvonarom.”

Najsrećniji trenuci moga života, bez dileme, bili su oni kada sam na početku i na kraju svakog dana svirao na Lucovom zvoniku.

Počeo sam da radim na Tarkingtonu pre 25 godina, i od tada živim u ovoj predivnoj dolini. Tu mi je dom.

Ovde sam nastavnik. Jedno kratko vreme bio sam Nadzornik, nakon što je Koledž Tarkington zvanično postao Kaznionica Tarkington, juna 1999. godine, pre 20 meseci.

Sada sam i sâm ovde zatvorenik, ali uz popriličnu slobodu. Još uvek nisam ni zbog čega osuđen. Očekujem suđenje, koje će se, kako pretpostavljam, obaviti u Ročesteru, zbog toga što sam navodno bio organizator masovnog bekstva iz zatvora u „Kaznenom zavodu države Njujork s maksimalnom bezbednošću” u Ateni, gledano odavde preko puta jezera.

Ispostavilo se da povrh svega imam i tuberkulozu, a moja jadna, beslovesna supruga Margareta i njena majka sudskim nalogom smeštene su u Azil za umobolne u Bataviji, država Njujork, potez za kakav ja nikada nisam imao dovoljno hrabrosti.

Sada sam tako nemoćan i prezren da bi čovek po kome sam dobio ime, Judžin Debs, da je još u životu, možda konačno osetio prema meni izvesnu naklonost.

2 U vreme kada je bilo više razloga za optimizam, kada se još nije naširoko podrazumevalo da ljudska bića ubijaju planetu uzgrednim proizvodima svoje genijalnosti i da je, nesumnjivo, počelo novo ledeno doba, opšti naziv za jednu vrstu pokrivenih kola s konjskom zapregom koja su doseljenike i teret prevozila kroz prerije onoga što će kasnije postati Sjedinjene Američke Države, i konačno preko Stenovitih planina do Pacifika, bio je „Konestoga”, pošto su prvi primerci bili sagrađeni u dolini Konestoga u Pensilvaniji.

Ta kola su pionire, pored ostalog, snabdevala i cigarama, tako da se cigare i dan danas, godine 2001, ponekad još uvek nazivaju „stoge”, što je skraćenica od „Konestoga”.

Do 1830. godine, najčvršća i najpopularnija među kolima već su se u stvari izrađivala u fabrici „Mohiga vegon”, baš ovde u Scipiju, država Njujork, kod najužeg dela jezera Mohiga, najdubljeg i najhladnijeg i najzapadnijeg među dugim i uzanim jezerima Finger. Stoga je prefinjenim pušačima cigara moglo pasti na pamet da prestanu da svoje smrdljive bombe nazivaju „stoge” i počnu da ih zovu „mogice” ili „higice”.

Osnivač kompanije „Mohiga vegon” bio je Aron Tarkington, briljantni izumitelj i fabrikant koji uprkos tome nije umeo da čita i piše. Danas bi ga obeležili kao nedužnog naslednika genetskog nedostatka poznatog pod nazivom disleksija. On je o sebi govorio da je, kao i kralj Karlo Veliki, bio „previše zauzet da bi stigao da nauči da čita i piše”. Nije, međutim, bio toliko zauzet da ne bi svake večeri po 2 sata slušao dok bi mu njegova supruga čitala. Imao je odličnu memoriju, pošto je jednom nedeljno držao radnicima u fabrici predavanja protkana dugim citatima iz Šekspira, Homera, Biblije i još mnogo čega.

Bio je otac 4 deteta, sina i 3 kćeri, i svi su oni znali da čitaju i pišu. Ali su ipak nosili u sebi gen disleksije koji će nekoliko njihovih naslednika sprečiti da u konvencionalnom obrazovnom sistemu stignu predaleko. Dvoje dece Arona Tarkingtona behu toliko daleko od disleksije, u stvari, da su i sami pisali knjige, koje sam ja tek sada pročitao, i koje verovatno, više niko nikada neće pročitati. Aronov jedini sin, Elijas, napisao je tehnički izveštaj o izgradnji kanala Ondonaga, koji je povezivao severni kraj jezera Mohiga sa kanalom Iri, malo južnije od Ročestera. A najmlađa kći, Felisija, napisala je roman pod naslovom *Karpatija*, o svojoj mladoj ženi plemenitog roda, iz Mohiga Velija, koja se zaljubila u poluindijanca, čuvara brane na tom istom kanalu.

Taj kanal je danas čitav zatrpan i popločan, i deo je Puta 53, koji se račva pri vrhu jezera, tamo gde su nekada bile brane. Jedan krak vodi ka jugozapadu kroz većitu polutamu Nacionalne šume Irokez, do golog vrha brda okrunjenog barikadama „Kaznenog zavoda države Njujork s maksimalnom bezbednošću” u Ateni, seocetu na drugoj strani jezera, tačno naspram Scipija.

Molim vas da se malo strpite. Ovo je istorija. Pokušavam da objasnim kako je ova dolina, ovaj zeleni ćorsokak, postala ono što je danas.

Sve 3 kćeri Arona Tarkingtona udale su se u imućne i preduzi-mljive porodice u Klivlendu, država Njujork, i Vilmingtonu, Delaver – nevino učinivši pretnju disleksije pandemijskom u vladajućoj klasi bankara i industrijalaca, koja se upravo rađala, a koju su u moje vreme u velikoj meri potisnuli Nemci, Korejanci, Italijani, Englezi, i, naravno, Japanci.

Aronov sin, Elijas, ostao je u Scipiju i nasledio imanje svog oca, pridodavši mu i pivaru i fabriku ćilima s mašinama na parni pogon, prvu te vrste u državi. U Scipiju nije bilo vodenih izvora energije, pa se do uvođenja pare njegov industrijski napredak nije zasnivao na jeftinoj energiji i lokalnim sirovinama, već na domišljatosti i visokim standardima rada.

Elijas Tarkington se nije ženio. Kad mu je bilo 54 godine bio je teško ranjen kao civilni posmatrač u bici kod Getisburga, sa sve cilindrom i svim što uz to ide. Tamo se obreo da bi posmatrao debi-tantski nastup 2 svoja izuma, pokretne poljske kuhinje i pneumatskog trzajnog mehanizma za tešku artiljeriju. Poljsku će kuhinju, uzgred, s neznatnim izmenama, kasnije prihvatiti Barnamov i Bej-lijev cirkus, a potom i nemačka vojska u Prvom svetskom ratu.

Elijas Tarkington bio je visok, suvonjav čovek sa bakenbardi-ma i cilindrom na glavi. Kod Getisburga je bio pogođen u desnu stranu grudi, ali ne fatalno.

Čovek koji ga je pogodio bio je 1 od nekoliko vojnika Kon-federacije koji će u Piketovom jurišu stići do redova Unije. Taj Džoni Reb umro je ushićen među svojim neprijateljima, uveren da je ubio Abrahama Linkolna. Jedan zgužvani izveštaj iz novina koji sam pronašao ovde gde je nekada bila biblioteka koledža, a gde je danas zatvorska biblioteka, ovako navodi njegove posled-nje reči: „Pođite kućama, Severnjaci. Stari Sotona je mrtav.”

Tokom 3 godine koje sam proveo u Vijetnamu, svakako sam mnogo puta čuo posljednje reči umirućih američkih pešadinaca. Ni 1 jedini među njima, međutim, nije se zanosio iluzijama da je nekako ostvario nešto vredno u tom činu podnošenja Najveće Žrtve.

Jedan dečak od samo 18 godina rekao je dok mi je umirao na rukama: „Gadan vic, gadan vic.”

3 Elijas Tarkington, teško ranjeni dvojnik Abrahama Lincolna, donet je kući na kolima vlastite proizvodnje, u Scipio, na njegovo imanje s koga se pružao vidik na grad i jezero.

On nije imao valjano obrazovanje, i bio je više mehaničar nego naučnik, pa je tako svoje posljednje 3 godine proveo radeći na izumu za koji bi svako ko ima pojma o Njutnovim zakonima znao da je nemoguć, na perpetuum mobile mašini. Sklepao je ništa manje nego 27 skalamerija, od kojih je glupavo očekivao da nastave da rade, pošto bi im on dao početni obrtaj ili udarac, do Sudnjega dana.

Pronašao sam 19 tih nedotupavnih, komičnih mašina na tavanu onoga što je nekad bila porodična palata njihovog tvorca, a što je u moje doba bilo sedište Dekan Koledža, nekih godinu dana po mom dolasku na rad u Tarkington. Spustio sam ih niz stepenice, u dvadeseti Vek. Uz pomoć nekoliko svojih studenata očistio sam ih i zamenio delove koji su propali u prethodnih 100 godina. Ako ništa drugo, predstavljali su dragocene ukrase, sa granatima i

ametistima kao ležajevima osovina, s ručkama i nogama od egzotičnog drveta, s rotirajućim kuglama od slonovače, sa žlebovima i tegovima od srebra. Izgleda da se Elijas nadao da će magijom dragocenih materija pokoriti nauku.

Najduže što smo moji studenti i ja uspjeli da nateramo najbolju među njima da radi bilo je 51 sekunda. Večnost, nema šta!

Za mene, a to sam preneo i svojim studentima, te obnovljene naprave nisu samo pokazivale kako brzo sve na ovom svetu ostaje bez postojanog priliva energije. One su nas podsećale i na zanat koji se dole u gradu više nije upražnjavao. Niko u naše vreme nije tamo dole umeo da napravi tako domišljate i krasne stvari.

Da, potom smo uzeli 10 mašina za koje smo se složili da deluju najprimamljivije, i napravili stalnu postavku u foajeu ove biblioteke ispod natpisa s rečima koje se danas nesumnjivo mogu primeniti na čitavu ovu upropašćenu planetu:

SLOŽENA BESKORISNOST NEZNANJA

Čitajući stare novine, pisma i dnevnike iz onog vremena otkrio sam da su ljudi koji su za Elijasa Tarkingtona napravili te mašine od prve znali da one nikada neće proraditi, svejedno iz kog razloga. A ipak, kakvom su ljubavlju obasuli te materijale koji su im narušili ugled! Kako vam ovo zvuči kao definicija visoke umetnosti: „maksimalno iskorišćavanje sirove građe zaludnosti”?

Svojevrsnu perpetuum mobile mašinu začetu vizionarstvom Elijasa Tarkingtona predstavljali su njegova Poslednja volja i Testament pod naslovom „Slobodni institut Mohiga Velija.” Posle njegove smrti, trebalo je da u vlasništvo škole pređe njegovo ima-

nje od 3000 hektara iznad Scipija, plus polovina deonica fabrike kola, fabrike čilima i pivare. Drugu polovinu već je posjedovala njegova sestra koja je živela daleko odatle. Na samrtničkoj postelji on je predvideo da će Scipio jednog dana postati velika metropola i da će njegovo bogatstvo pretvoriti taj mali koledž u univerzitet koji će moći da se meri sa Harvardom i Oksfordom i Hajdelbergom.

Trebalo je da koledž ponudi besplatno školovanje osobama oba pola, bez obzira na životno doba, ili rasu ili religiju, koje žive u krugu od 40 milja oko Scipija. Oni iz udaljenijih krajeva plaćali bi skromnu školarinu. U početku, bilo je predviđeno da ima samo jednu stalno zaposlenu osobu, Dekana. Nastavnici bi bili regrutovani upravo ovde u Scipiju. Svake nedelje uzimali bi na poslu po nekoliko slobodnih sati, da bi podučavali ono čemu su vični. Glavni inženjer u fabrici kola, na primer, čije je ime bilo Andre Luc, bio je rodom iz Liježa u Belgiji, i služio je kao šegrt kod jednog tamošnjeg graditelja zvona. Trebalo je da predaje hemiju. Njegova žena Francuskinja predavaće francuski i slikanje vodenim bojama. Glavni tehnolog u pivari, Herman Šulc, rodom iz Lajpciga, predavaće botaniku i nemački i sviranje flaute. Episkopalni sveštenik, Dr Alan Klus, diplomac sa Harvarda, predavaće latinski, grčki, hebrejski i Bibliju. Lekar za ne daj bože, Dalton Polk, predavaće biologiju i Šekspira, i tako dalje.

I bi tako.

Novi koledž je 1869. godine upisao svoju prvu klasu, ukupno 9 studenata, i svi do jednog bili su baš iz Scipija. Četvoro je bilo u godinama uobičajenim za koledž. Jedan je bio bivši rob, crnac star 40 godina. Jedna studentkinja bila je usedelica stara 82 godine.

Prvi Dekan imao je samo 26 godina, bio je učitelj u Ateni, mestu koje je vodenim putem od Scipija delilo dva kilometra.

U to vreme tamo nije postojao zatvor, već samo kamenolom gde se vadio škriljac, i drvvara i nekoliko pomoćnih farmi. Ime mu je bilo Džon Pek. Bio je rođak Tarkingtonovih. Njegova grana porodice, međutim, bila je i ostala rasterećena muka s disleksijom. On danas ima veliki broj potomaka, a 1 od njih je profesionalni pisac govora za Potpredsednika Sjedinjenih Država.

Mladi Džon Pek, njegova žena, dvoje dece i njegova tašta stigli su u Scipio čamcem na vesla, za veslima su bili Pek i njegova žena, deca su sedela na krmi, a prtljag i tašta bili su u drugom čamcu koji su vukli za sobom.

Smestili su se na trećem spratu onog što je nekad bila palata Elijasa Tarkingtona. Sobe na prva 2 sprata biće pretvorene u učionice, i biblioteku, koja je već postojala sa 280 knjiga koje su sakupili Tarkingtonovi, čitaonice, i trpezariju. Mnoga blaga iz prošlosti behu odneta na tavan da bi se stvorio prostor za nove aktivnosti. Među njima su se našle i perpetuum mobile mašine. One će sakupljati prašinu i paučinu do 1978. godine, kada ću ih ja tamo otkriti, shvatiti šta su one u stvari, i ponosno ih spustiti niz stepenice.

Nedelju dana pre no što je održan prvi čas, i to iz latinskog, koji je predavao episkopalni sveštenik Alan Klus, Belgijanac Andre Luc stigao je u palatu s trima kolima koja su nosila veoma težak teret, zvonik sačinjen od 32 zvona. Izlio ih je sam u svom slobodnom vremenu i o svom trošku u livnici fabrike kola. Bila su izrađena od pomešanih pušćanih cevi i đuladi i bajoneta Unije i Konfederacije, sakupljenih posle bitke kod Getisburga. Bila su to prva zvona i nesumnjivo poslednja zvona izlivena u Scipiju.

Ništa, po mom mišljenju, više nikada neće biti izliveno u Scipiju. Nikakve proizvodne veštine neće se tamo upražnjavati nikada više.

Andre Luc poklonio je novom koledžu sva ta zvona, iako nije bilo mesta gde bi ih okačili. Izjavio je da je to učinio zbog toga što je bio sasvim ubeđen da će to jednoga dana biti veliki univerzitet sa zvonikom i svim što tu spada. On je umirao od emfizema nastalog delovanjem isparenja rastopljenih metala koja je udisao od svoje desete godine. Nije imao vremena da čeka na mesto na koje bi okačio najdivniju posledicu činjenice da mu je pošlo za rukom da još malo poživi, odnosno ta zvona, zvona, zvona.

Zvona nisu predstavljala iznenađenje. Na njima se radilo 18 meseci. Livci čiji je rad nadgledao sanjali su kao i on snove o besmrtnosti, jer su pravili nešto tako nepraktično i divno kao što su zvona, zvona, zvona.

Tako su sva zvona osim jednog iz srednje oktave bila premazana mašću da ne bi zardala i poređana u četiri reda u velikom ambaru imanja, 200 metara udaljenom od palate. Jedno zvono koje je trebalo odmah da propeva beše postavljeno u kupolu palate, tako da mu se konopac spuštao skroz do prvog sprata. Ono će pozivati ljude na nastavu i, po potrebi, služiti i za požarnu uzbunu.

Preostala zvona, ispostavilo se, dremaće u potkrovlju 30 godina, do 1899, kada će biti okačena kao komplet, uključujući i ono 1 iz kupole, na osovinu u zvoniku velelepne biblioteke koju je školi darovala porodica Melenkamp iz Klivlenda.

Melenkampovi su istovremeno bili i Tarkingtonovi, pošto je utemeljivač njihovog bogatstva bio oženjen kćerkom nepismenog Alana Tarkingtona. Do sada je jedanaestoro njih bolovalo od disleksije, i svi su pohađali koledž u Scipiju, pošto nijedna druga visokoškolska ustanova nije htela da ih primi.

Prvi Melenkamp koji je tamo diplomirao bio je Henri, koji se upisao 1875. godine, kad mu je bilo 19 godina, i kad je školi

bilo samo 6 godina. Baš u to vreme njeno ime promenjeno je u Tarkington koledž. Pronašao sam poluraspadnute zapisnike sa sastanka Saveta koledža na kome je doneta ta odluka o promeni imena. Trojica od 6 članova Saveta bili su muškarci oženjeni kćerima Arona Tarkingtona, 1 od njih bio je deda Henrija Melenkampa. Ostala trojica članova bili su gradonačelnik Scipija, i advokat koji se starao o interesima Tarkingtonovih kćeri u dolini, te oblasni Kongresmen, koji je neosporno bio i odani sluga sestara Tarkington, pošto su one preko svog koledža podsticale najznačajnije privredne delatnosti u oblasti.

Sudeći po zapisniku, koji mi se prilikom čitanja raspao u rukama, deda mladog Henrija Melenkampa bio je taj koji je predložio promenu imena, rekavši da „Slobodni institut Mohiga Velija” previše podseća na ime kakve ubožnice ili bolnice. Slutim da njemu ne bi smetalo da naziv mesta podseća na ime ustanove za sirotinju, samo da ga nije zadesila nesreća da i njegov vlastiti unuk upiše tu školu.

Te iste godine, 1875, počeli su na onoj strani jezera naspram Scipija, na brdu iznad Atene, radovi na izgradnji zatvora za mlade kriminalce iz sirotinjskih četvrti velikih gradova. Verovalo se da će svež vazduh i čuda Prirode popraviti njihove duše i tela do te mere da će otkriti da je sasvim prirodno da budu čestiti građani.

Kada sam ja došao da radim u Tarkingtonu, tu je bilo samo 300 studenata, i taj se broj nije menjao punih 50 godina. No onaj rustični radni logor na drugoj strani jezera postao je odvratno utvrđenje od gvožđa i cigala na golom vrhu brda: „Kazneni zavod države Njujork s maksimalnom bezbednošću” u Ateni, koja je pod ključem držala 5000 najgorih kriminalaca u državi.

Pre dve godine, Tarkington je još uvek imao samo 300 studenata, ali je zatvorska populacija, u užasnim uslovima prenaseljenosti, bila narasla do 10.000. A onda je, jedne hladne zimske noći, to postalo poprište najvećeg bekstva iz zatvora u istoriji Amerike. Do tada, niko nikada nije pobegao iz Atene.

Iznenada, svi su dobili priliku da odu, i da uzmu po neko oružje iz zatvorskog arsenala, ukoliko nađu za shodno. Jezero između zatvora i malog koledža bilo je okovano čvrstim ledom, i bilo ga je lako preći kao parking kakvog velikog trgovinskog centra.

Šta sam ono hteo?

Da, i do trenutka kada su zvona Andrea Luca bila konačno naterana da zapevaju kao orkestar, Koledž Tarkington ne samo da je imao novu biblioteku, već i udobne spavaonice, naučni centar, kulturni centar, kapelu, pozorište, trpezariju, upravnu zgradu, dve nove zgrade s učionicama, i sportske objekte na kojima su im zavidale institucije s kojima je bila počela da se takmiči u atletici i mačevanju i plivanju i bejzbolu, a to su bili Hobart, Univerzitet u Rochesteru, Kornel, Junion, Amherst i Baknel.

Ti su objekti nosili imena bogatih porodica koje su isto onoliko koliko i Melenkampovi bile zahvalne za sve što je koledž uspeo da uradi za njihove potomke koje su konvencionalni koledži smatrali nesposobnim za školovanje. Većina njih nije bila u srodstvu s Melenkampovima niti s bilo kim ko je nosio tarkingtonski gen disleksije. Niti su mladi koje su slali u Tarkington obavezno bolovali od disleksije. Patili su od najrazličitijih poremećaja, pored ostalog i od nesposobnosti da čitko pišu perom i mastilom, mada je ono što bi pokušali da napišu bilo savršeno smisleno, ili su tako strašno mucali da u razredu nisu mogli da izgovore ni reč, ili od boljke koja bi im umove učinila savršeno praznim na nekoliko sekundi ili minuta, bilo gde, u bilo kom trenutku, i tako to.

Melenkampovi su jednostavno bili ti koji su prvi pozvali taj novi mali koledž da učini šta može u naizgled beznadežnom slučaju plutokratske juvenilne nesposobnosti, odnosno u Henrijevom slučaju. Henri neće ostati samo na tome da s pohvalama diplomira na Tarkingtonu. Otići će na Oksford i povećće sa sobom jednog svog druga koji će mu čitati naglas i zapisivati misli koje je Henri mogao da izrazi samo oralnim putem. Henri će postati 1 od najbriljantnijih govornika u zlatnom dobu američkog zajapurenog, galamdžijskog govorništva, i obavljati dužnost Kongresmena, a potom Senatora Ohaja čitavih 36 godina.

Isti taj Henri Melenkamp bio je autor teksta za jednu od najpopularnijih balada na prelazu između dva veka, „Meri, Meri, kud si nestala?”

Melodiju za tu baladu komponovao je Henrijev prijatelj Pol Dreser, brat romanopisca Teodora Drajzera. Bio je to jedan od retkih slučajeva da je Dreser napisao muziku na tuđe reči umesto na svoje vlastite. A potom je Henri prisvojio tu melodiju i napisao, tačnije izdiktirao, nove reči koje su na sentimentalna način opevale studentski život u ovoj dolini.

Tako je „Meri, Meri, kud si nestala?” bila pretvorena u alma mater ovog kampusa sve dok on pre dve godine nije postao kaznionica. Istorija.

Nesreće koje su sustizale jedna drugu pretvorile su Tarkington u ovo što je danas. Ko bi se usudio da predvidi šta će s njim biti 2021. godine, samo dvadeset godina od današnjeg dana? Dva glavna pokretača Univerzuma jesu Vreme i Sreća.

Ili, kako kaže poenta mog omiljenog bezobraznog vica: „Čuvaj šesir. Ko zna gde ćemo se zaustaviti.”